

УДК 808

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-83-31>

ПУБЛІКАЦІЯ «ПРО ІСТОРИЧНУ ЄДНІСТЬ РОСІЯН ТА УКРАЇНЦІВ» У ЛІНГВОРИТОРИЧНОМУ РАКУРСІ

Потапенко С. І.

доктор філологічних наук,

професор кафедри англійської філології, перекладу і філософії мови

імені професора О.М. Мороховського

Київський національний лінгвістичний університет

вул. Велика Васильківська, 73, Київ, Україна

orcid.org/0000-0001-8623-3240

serhiy.potapenko@knl.u.edu.ua

Ключові слова: *риторичні канони, історизм, власна назва, апелятив, єдиний народ, народи-брати.*

Пропонована стаття розглядає російський варіант Інтернет-публікації В. Путіна «Про історичну єдність росіян та українців», спираючись на риторичні канони, які включають інвенцію (вибір теми й аргументів), диспозицію (лінеаризація відібраного змісту), елокуцію (словесна орнаментация змісту), перформацію (умови комунікації). На етапі інвенції встановлено, що ідея єдиного народу прийшла на зміну радянському штампу народи-брати, адже автор публікації має претензії до більшовиків, стверджуючи, що сучасна Україна – цілком і повністю дітище радянської епохи. Водночас відсутність у назві Інтернет-публікації референції до білорусів, попри їх неодноразову згадку в тексті, знижує статус цієї слов'янської нації. Виявлено, що в аспекті диспозиції аналізована публікація спирається на двокомпонентну модель, яка, крім вступу і висновків, включає секції нарації й спростування, що різняться задіяними мовними засобами. У перспективі елокуції пояснено, що імперське розуміння єдності відображено терміном «велика російська нація», а пострадянське – словосполученням «триєдиний народ», що у свідомості автора позначає осколок, який він хоче зберегти після розпаду колишньої імперії. Наративна секція Інтернет-публікації заповнена датами, цифрами і власними іменами, покликаними створити ефекти обізнаності й правдивості. У секції спростування переважають апелятиви у множині задля формування ефекту масовості подій, що використовуються задля аргументації, і безсуб'єктні висловлення, які можуть характеризувати кого завгодно і де завгодно. Доведена розпливчатість значення російських прикметників-характеризаторів «духовный», «грубый», «исторический», займенників «другие», «наш», «некоторые», конструкцій нечіткої семантики «раз за разом», «судя по всему». Показана контрпродуктивність вживання в сучасному контексті історизму «малороссы» і неологізму «анти-Россия», адже останній суперечить заявленій на початку Інтернет-публікації ідеї єдності. У ракурсі перформації розкрито невідповідність деяких тверджень проаналізованої публікації ідеям соціолінгвістики про становлення національних мов.

**“HISTORICAL UNITY OF RUSSIANS AND UKRAINIANS”
PUBLICATION FROM RHETORICAL PERSPECTIVE**

Potapenko S. I.

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of English Philology, Translation and Philosophy of Language
named after Professor O. M. Morokhovsky
Kyiv National Linguistic University
Velyka Vasylkivska str., 73, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8623-3240
serhiy.potapenko@knlu.edu.ua*

Key words: *rhetorical canons, historism, proper name, common noun, one nation, brotherly peoples.*

This paper discusses Vladimir Putin’s online publication entitled “On the historical unity of Russians and Ukrainians” drawing on the rhetorical canons of invention (the choice of theme and arguments), disposition (content linearization), elocution (verbal ornamentation), performance (communication conditions). At the invention stage, it is found that the idea of peoples’ unity replaces the Soviet-era cliché of brotherly nations, since the author of the publication finds fault with Bolsheviks claiming that modern Ukraine is a brainchild of the Soviet era, while the lack of reference to the Belarusians in the publication headline decreases the status of this Slavic nation though it is referred to in the text. With respect to the disposition, the analyzed publication relies on the two-part model, which besides introduction and conclusion, includes narration and refutation sections, determining differences in the choice of linguistic means. As for the elocution, this paper explains that the imperial understanding of unity is rendered by the term referring to the great Russian nation while the post-Soviet view is encoded by the phrase naming a triple nation, designating a fragment which in the author’s opinion should be preserved after the separation of the Soviet fifteen sister republics. The narration section is filled with dates, figures, and personal names, aimed at creating effects of knowledgeability and truthfulness. The refutation section is stuffed with common nouns in the plural, forming an effect of massive-scale events, and impersonal statements that can characterize anyone and anywhere. This paper proves the vagueness of the characterizing adjectives “spiritual”, “violent”, “historical”; of the pronouns “other”, “our”, “some”; of the fuzzy constructions “over and over again”, “apparently”. The paper shows the counterproductive use of the historism “little Russians” in the modern context and of the neologism анти-Россия “anti-Russia”, with the latter contradicting the idea of unity proclaimed at the outset of the publication under discussion. As for the performance stage, this paper reveals the incompatibility of some statements in the publication with sociolinguistic ideas concerning the formation of national languages.

Постановка проблеми. Будучи складником Інтернет-дискурсу, що бере участь у суб’єктивному відтворенні дійсності, публікація В. Путіна «Об историческом единстве русских и украинцев» [1] потребує лінгвориторичного осмислення задля виявлення засобів впливу на читача. У цій статті ми звертаємося до варіанту публікації російською мовою, оскільки очільник сусідньої держави є її носієм.

Мета і завдання статті. Мета цієї статті полягає у використанні риторичного інструментарію для виявлення переконувального потенціалу

названої Інтернет-публікації. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: описати застосований риторичний інструментарій; проаналізувати статтю в ракурсі риторичних канонів: перформації, тобто умов її написання; інвенції, пов’язаної з відбором матеріалу; диспозиції, що має справу з лінеаризацією тексту, елокуції, спрямованої на його вербалізацію.

Предмет та об’єкт дослідження. Об’єкт розвідки – російський варіант публікації Путіна «Об историческом единстве русских и украинцев» [1],

його предмет – лінгвориторика впливу вказаної праці на читача.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Риторика як наука про переконування отримала численні інтерпретації. У вузькому розумінні вона розглядається як мистецтво маніпуляції аудиторією [2, с. 18]. У широкому плані її пов'язують із базовою функцією мови, потрактовуючи як семіотичний засіб співпраці осіб, що реагують на символи [3, с. 43]. Проте, як кажуть, істина десь посередині. У разі збалансованого тлумачення риторика пов'язують із переконуванням, тобто з наміром однієї людини вплинути на іншу за допомогою слова [4, с. 1] у зв'язку з широким спектром жанрів і засобів [5, с. 275]. Такий підхід корелює з античним розумінням риторики як знаходженням способів переконування [6, с. 7].

Розглянуті дефініції не стільки уточнюють визначення риторики, скільки заплутують його. Тому в процесі проведення дослідження спираємося на риторичний інструментарій: канони і способи впливу. Останні включають етос, тобто саморепрезентацію мовця, пафос, вплив на емоції і потреби аудиторії, логос, дію на розум адресата.

Головним інструментом риторики вважаються канони: інвенція, що визначає відбір теми й аргументів; диспозиція, яка підпорядковує лінеаризацію змісту; елокуція, пов'язана з мовною орнаментациєю; запам'ятовування і відтворення [7, с. 22]. Внаслідок розвитку технічних засобів два останні канони злилися в перформативний етап, який слугував основою для формування медійного дискурсу, адже нині зникла необхідність запам'ятовувати і відтворювати написане – за нас це все робить техніка.

Пов'язана з етапом **інвенції** тема тексту зазвичай формулюється у вступі. Ідея публікації Путіна полягає в тому, що росіяни і українці – один народ, єдине ціле. При цьому постає питання: чому ця інтерпретація змінила ідею про народів-братів, яка домінувала в радянські роки? Навіть сам автор зазначає, що *«ещё в начале XVII века один из иерархов Униатской церкви Иосиф Рутский сообщил в Рим, что жители Московии называют русских из Речи Посполитой своими братьями»* [1]. Що ж зблизило народи-брати настільки, що за минулі тридцять років після розпаду СРСР вони перетворилися на єдиний народ?

Судячи зі змісту аналізованої публікації, вказаний зсув, швидше за все, зумовлений відторгненням радянської метафори через антибільшовицьку позицію автора, який стверджує: *«современная Украина – целиком и полностью детище советской эпохи»* [1]. Звісно, як же можна поділяти погляд того, кого критикуєш?

Інше питання, пов'язане з інвенцією, полягає в неодноразовому згадуванні в тексті білорусів,

хоча назва публікації іменує лише дві нації: росіян і українців.

Упродовж аналізованої Інтернет-публікації білоруси й українці уналежнюються до різних національних об'єднань із росіянами:

– до великої російської нації (*Объективные факты говорят о том, что в Российской империи шёл активный процесс развития малороссийской культурной идентичности в рамках большой русской нации, соединявшей великороссов, малороссов и белорусов* [1]);

– до складу триєдиного народу (*Именно советская национальная политика – вместо большой русской нации, триединого народа, состоявшего из великороссов, малороссов и белорусов, – закрепила на государственном уровне положение о трёх отдельных славянских народах: русском, украинском и белорусском* [1]);

– до обох утворень одночасно (*Может прозвучать аргумент: раз вы говорите о единой большой нации, триедином народе, то какая разница, кем люди себя считают – русскими, украинцами или белорусами* [1]).

З урахуванням сказаного публікація Путіна мала б бути присвячена триєдиній нації, тому що зазначені невідповідності між її назвою і змістом принижують білоруський народ, підкреслюючи його неважливість, а, можливо, і незадоволення автора з огляду на поточну ситуацію.

Наступний етап лінгвориторичного аналізу стосується **диспозиції**, тобто послідовності викладу матеріалу. У риторичній пропозиції пропонується кілька варіантів лінеаризації змісту. Вважається, що найбільш проста схема була запропонована Аристотелем. Крім вступу і висновків, вона включає дві головні частини: нарацію, тобто виклад погляду автора, і підтвердження (proof), що аргументує його позицію [4, с. 82]. Найбільш повна схема диспозиції складається з шести елементів: вступ, пропозиція, або теорема, нарація, підтвердження, спростування, висновки [7, с. 30].

Складається враження, що аналізована Інтернет-публікація пропонує путінську модель диспозиції, доступну лише тим риторам, будь-який вислів яких сприймається із захватом. Вона складається з двох основних частин, відмінних від аристотелівської моделі: нарації, в якій ідеться про історію спільного побутування російського та українського народів протягом 1000 років, і спростування, націленого на те, щоб вщент рознести більшовиків, українську владу та її так званих покровителів.

Кожна композиційна частина аналізованої публікації спирається на групи мовних засобів, відбір яких пов'язаний з етапом **елокуції**. Проте в обох композиційних частинах є спільна одиниця – російський іменник «народ». Проблема

з ним полягає в тому, що його використовували саме ті більшовики, якими так незадоволений автор. Так, радянські соціолінгвісти пов'язують із родоплемінною епохою діалект і койне, з рабовласницьким і феодальним ладом – народність, із капіталістичним – націю [8, с. 104–109], а з соціалістичним – мови народів СРСР [9, с. 152]. При цьому термін «народ» є всеосяжним, одночасно покриваючи націю, національність і народність [9, с. 153], що також притаманне публікації Путіна. Вона пропонує імперсько-пострадянську трактовку взаємовідносин між білорусами, росіянами й українцями:

Именно советская национальная политика – вместо большой русской нации, триединого народа, состоявшего из великороссов, малороссов и белорусов, – закрепила на государственном уровне положение о трёх отдельных славянских народах: русском, украинском и белорусском [1].

Імперське розуміння єдності втілене ідеєю великої російської нації («большая русская нация»), а пострадянське – триединого народу («триединый народ»), що зберігся у свідомості автора внаслідок розпаду сім'ї, яка складалася з п'ятнадцяти республік-сестер.

Диспозиційні частини нарації і спростування відрізняються задіяними мовними засобами. Перша переповнена датами, цифрами і власними назвами задля створення ефектів компетентності й правдивості; друга здебільшого включає апелятиви у формі множини, що створюють враження масовості й постправдивості, за якої факти поступаються емоціям і власним переконанням автора.

Поряд із датами й іменами секція **нарації** включає цілу низку одиниць, що дають змогу приховувати факти: займенники, прикметники й іменники зі специфічним значенням.

Для приховування фактів використані російські займенники «другие», «наш», «некоторые».

Займенник «другие» маскує факти в такому уривку:

Славянские и другие племена на громадном пространстве – от Ладоги, Новгорода, Пскова до Киева и Чернигова – были объединены одним языком (сейчас мы называем его древнерусским) [1].

У наведеному фрагменті займенник «другие» створює враження, що, крім слов'ян, давньоруською мовою розмовляли інші племена, створюючи у сполученні з прикметником «громадный» враження значного поширення єдиної мови. Проте вважається, що в X–XI століттях провідною формою існування мови на вказаній у публікації території були діалекти, які пізніше інтегрувалися в київське койне [8, с. 114].

Оманливою видається референція займенника «наш», похідного від дейктика «мы» з розплив-

чатим інклюзивним значенням. Виходячи з назви Інтернет-публікації, цей займенник має об'єднувати російський та український народи, але наведений нижче уривок згадує синів великих князів Литовських Ольгерда та Ягайло, імплікуючи їх належність до одного народу, про який заявлено в публікації:

На Куликовом поле рядом с великим князем Московским Дмитрием Ивановичем сражались <...> сыновья великого князя Литовского Ольгерда – Андрей Полоцкий и Дмитрий Брянский. При этом свои войска на соединение с Мамаем вёл великий князь Литовский Ягайло – сын тверской княжны [1].

Не менш оманлива референція займенника «некоторые», що приховує в наведеному нижче уривку імена представників української інтелігенції:

Одновременно в среде польской элиты и некоторой части малороссийской интеллигенции возникали и укреплялись представления об отдельном от русского украинском народе [1].

Для маскуванню сумнівних фактів у секції нарації задіяні російські прикметники «духовный» і «грубый» у словосполученнях «духовный выбор» і «грубое нарушение».

Прикметник «духовный» характеризує діяння князя Володимира, хоча і незрозуміло, які саме:

Духовный выбор святого Владимира, который был и Новгородским, и великим Киевским князем, и сегодня во многом определяет наше родство [1].

Відомо, що у своєму житті Володимир здійснив багато різних вчинків, а тому читачеві публікації важко визначитися, який із них має на увазі наведене вище твердження. Можливо, ось цей:

Он захватил перешедший на сторону Киева Полоцк, перебив семью правителя города князя Rogvoloda, причем по совету своего дяди Добрыни Владимир сначала изнасиловал будущую супругу Rognedu на глазах её родителей, а затем убил её отца и двух братьев [13].

Ось яка інформація активується в картині світу читача в процесі сприйняття одиниць із занадто розпливчатим значенням. Адже кожен інтерпретує сприймане по-своєму.

Російський прикметник «грубый» приховує конкретні факти про процес передачі Криму до складу України, адже щодо цього є різні погляди. Без перерахунку порушень наведене нижче висловлення видається для допитливого читача непереконаливим:

В 1954 году в состав УССР была передана Крымская область РСФСР – с грубым нарушением действовавших на тот момент правовых норм [1].

Не впевнений у доречності вживання в публікації Путіна іменників «отчизна», «малороссы», «великороссы», хоча і з різних причин.

Іменник «отчизна» передає в аналізованій публікації ставлення людей до Русі в часи її роздробленості:

Позднее, как и другие европейские государства того времени, Древняя Русь столкнулась с ослаблением центральной власти, раздробленностью. При этом и знать, и простые люди воспринимали Русь как общее пространство, как свою Отчизну [1].

Сумнівно, що одиниця «отчизна», запозичена у XVI столітті з польської мови [11, с. 319], пасує опису світогляду людей XII–XIII століть.

Невдалим із риторичного погляду видається звернення до історизмів, які навряд чи можуть позитивно сприйматися українцями через принизливе значення в сучасних російській та українській мовах: тлумачення України як окраїни; використання власної назви «Малая Русь (Малороссия)» для іменування «города Киева и земли левобережья Днепра, включая Полтавщину, Черниговщину, а также Запорожье» [1], застосування застарілого етноніма «малороссы». Навіть якщо ці терміни свого часу були поширені в іншому значенні, ніхто цього не пам'ятає. Їх внутрішня форма нагадує сучасним українцям: ви окраїна, ви не маєте значення. Негативний відтінок цих історизмів посилюється в контексті акцентування ролі великої російської нації, позначеної словосполученням «большая русская нация»:

В Российской империи шёл активный процесс развития малороссийской культурной идентичности в рамках большой русской нации, соединившей великороссов, малороссов и белорусов [1].

Малозрозуміло, навіщо нагадувати про велич російської нації та малоросійську культурну ідентичність, якщо йдеться про єдиний народ? Чи він існує лише на папері?

Поряд з історизмами статус сучасних українців і їх держави понижується різноманітними гіперболами.

Невдалою видається оцінка території сучасної України розпливчатою конструкцією «целиком и полностью»:

Современная Украина – целиком и полностью детище советской эпохи. Мы знаем и помним, что в значительной степени она создавалась за счёт исторической России.

Суперечливість наведеного судження доводиться багатьма фактами навіть в аналізованій публікації, які імплікують існування українських земель у дорадянський час. Так, сам автор за точку відліку для територіальних претензій бере XVII століття, одночасно створюючи оманливе враження, що тоді виникли й ради, які роздарювали російські землі:

Мы знаем и помним, что в значительной степени она создавалась за счёт исторической России. Достаточно сравнить, какие земли воссоеди-

нились с Российским государством в XVII веке и с какими территориями УССР вышла из состава Советского Союза [1].

Деякі твердження в секції нарації суперечать усталеним постулатам соціолінгвістики. Так, уважається, що національні мови формуються внаслідок злиття діалектів [8], але аналізована публікація стверджує, що єдина мова обслуговувала росіян та українців на всіх етапах їх співіснування, більше того, що вона розпадалася на говори, а не навпаки:

Конечно, за многие века раздробленности, жизни в разных государствах возникли региональные языковые особенности, говоры [1].

Друга секція Інтернет-публікації Путіна – **спростування** – критикує діяльність більшовиків, української влади, так званих зовнішніх покровителів, здебільшого одиницями розпливчатої семантики.

Перші, кому дістається в цій частині публікації, – це більшовики. Їх діяльність у національному питанні схарактеризована низкою предикатів із семантикою щедрості та грабежу («нарезали границы», «раздавали щедрые территориальные подарки», «кромсали страну», «Россия была ограблена»):

Большевики произвольно нарезали границы, раздавали щедрые территориальные «подарки». В конечном счёте, чем именно руководствовались лидеры большевиков, кромсая страну, уже не имеет значения. Можно спорить о деталях, о подоплёке и логике тех или иных решений. Очевидно одно: Россия фактически была ограблена [1].

З одного боку, в наведеному уривку дивують туманні фрази про грабіж і щедрість більшовиків без наведення хоча б одного конкретного прикладу, а з іншого – створюється враження про сподівання автора, що антирадянська риторика знайде позитивний відгук у читача, враховуючи негативне ставлення частини українців до совка. Сумнівно, що цей прийом досяг мети.

Надалі дістається керівництву сучасної України і його так званим зовнішнім покровителям через те, що вони не вважають злочином дії більшовиків із відторгненням від Росії її так званих історичних територій («действия большевиков по отторжению от России её исторических территорий»). Але як буде показано далі, Російська Федерація визнала нові геополітичні реалії. То чи є сенс знову заходжуватися біля цього діла?

Усім перерахованим недоброзичливцям протиставлені люди, які опинилися за кордоном внаслідок розпаду Радянського Союзу. Видається, що останні утворюють основну аудиторію публікації Путіна:

Но в 1991 году все эти территории, а главное – люди, которые там жили, в одночасье ока-

зались за границей. И были уже действительно оторваны от исторической Родины [1].

Третій аргумент публікації покликається на авторитет А. Собчака. Цей «високопрофесійний» юрист, як його називає Путін, у 1992 році наполягав на розділенні республік колишнього СРСР у кордонах 1922 року:

Республики – учредители Союза, после того как они сами же аннулировали Договор 1922 года, должны вернуться в те границы, в которых они вступили в состав Союза [1].

Доцільність цього аргументу викликає два сумніви: по-перше, чи є Собчак авторитетом для українців, та й чи багато хто пам'ятає його в Росії; по-друге, заява цього «високопрофесійного юриста» про переділ територій після того, як народи колишнього СРСР мирно розійшлися по власних квартирах, є не чим іншим, як заклик до війни.

Четвертий аргумент публікації прагне довести значну роль Росії у пострадянському розвитку України. Спочатку вказується, що Російська Федерація визнала нові геополітичні реалії, що спростовує розглянутий вище аргумент із посиланнями на Собчака. Потім наводяться кількісні дані, спрямовані на створення ефекту об'єктивності, але вони погано сприймаються через односторонність, оскільки українське керівництво може надати свої показники, а тому необхідна міжнародна верифікація:

Российская Федерация признала новые геополитические реалии. И не просто признала, а многое сделала, чтобы Украина состоялась как независимая страна. <...> в 1991–2013 годах только за счёт низких цен на газ Украина сэкономила для своего бюджета более 82 миллиардов долларов, а сегодня буквально «цепляется» за 1,5 миллиарда долларов российских платежей за транзит нашего газа в Европу [1].

Крім кількісних показників, у наведеному прикладі уточнення потребує квантифікатор «многое», який зустрічається в публікації не один раз, приховуючи незручні об'єктивні дані.

П'ята група аргументів аналізованої публікації включає різноманітні оцінки, вплетені в антитезу, яка акцентує відставання України. Два перших абзаци зосереджені на двох темах:

– колишні успіхи української економіки, коли вона взаємодіяла з російською: «Украина и Россия десятилетиями, веками развивались как единая экономическая система; мы являемся естественными, взаимодополняющими друг друга экономическими партнёрами» [1];

– оспівування передової української науки та техніки, а саме: «мощная инфраструктура, газотранспортная система, передовые отрасли судостроения, авиастроения, ракетостроения,

приборостроения, научные, конструкторские, инженерные школы мирового уровня» [1].

Разом із цим у наступному абзаци не факти, а одиниці й конструкції з негативною семантикою – «лежат на боку», «деиндустриализация и деградация экономики», «сократилась практически вдвое» – доводять, що нині Україна – найбідніша країна Європи.

Шоста група аргументів намагається дати відповідь на запитання «Кто в этом виноват?» у рамках протиставлення народу й влади України:

Разве народ Украины? Конечно же, нет. Именно украинские власти растранжирили, пустили на ветер достижения многих поколений [1].

Решта абзаци вихваляє український народ цілою низкою одиниць: «трудолюбив и талантлив», «умеет настойчиво и упорно добиваться успехов, выдающихся результатов», «открытость, природный оптимизм», «гостеприимство», «относятся к России не просто хорошо» [1].

Сьома група аргументів розкриває любов російського керівництва до України. Стосунки, що передували 2014 року, позначені конструкціями з семантикою взаємодії: «сотни соглашений, совместных проектов», «развитие наших экономик, деловых и культурных связей», «укрепление безопасности»; «решение общих социальных, экологических задач».

Період після 2014 року виявляється менш динамічним, спрямованим на збереження та осмислення досягнутого: «продумать варианты контактов», «сохранение и поддержка наших экономических связей», «Россия в тройке главных торговых партнёров Украины», «сотни тысяч украинцев приезжают к нам на заработки и встречаются здесь радушие и поддержку».

Восьма група аргументів спрямована проти внутрішніх і зовнішніх супротивників російсько-української єдності. Перелік внутрішніх опонентів виявляється достатньо значним. Це – українські еліти, радикали і неонацисти, місцеві олігархи, хронічна слабкість державних інститутів. До зовнішніх противників зараховано лише двох суб'єктів, США і країни ЄС, та й згадано їхні «гріхи» семилітньої давнини:

Напомню, что достаточно давно, задолго до 2014 года, США и страны ЕС планомерно и настойчиво подталкивали Украину к тому, чтобы свернуть, ограничить экономическое сотрудничество с Россией [1].

Слабкість наведених аргументів зумовлена відсутністю імен представників радикалів чи націоналістів, назв їх дій, що створює враження про надуманість звинувачень чи відсутність достовірної інформації. Пригадайте, як у секції нарації перераховуються імена усіх героїв минулого!

Дев'ята група аргументів зображає Україну як джерело протистояння з Росією конструкціями «бар'єр между Европой и Россией», «платформ против России», «Украина – не Россия», «анти-Россия».

Саме на цьому етапі публікація Путіна звертається до лозунгу «анти-Росія», який слугує лейтмотивом заключної частини. Правда, про його бездоказовість свідчить відсутність посилань на факти й імена.

Розглянемо деякі з найважливіших аргументів.

Передусім, незрозуміло, хто належить до замовників проєкту «анти-Росія» і чому його походження пов'язується з напрацюваннями безіменних польсько-австрійських ідеологів:

Заказчики этого проекта взяли за основу ещё старые наработки польско-австрийских идеологов создания «антимосковской Руси» [1].

Якщо імена замовників проєкту і ідеологів так званої антимосковської Русі відомі, то чому не перерахувати їх і таким чином не відкрити читачеві очі? Це було б найсильнішим аргументом. Вочевидь, що вони невідомі.

По-друге, перераховується низка українських законів, які не задовольняють російського президента, що схоже на втручання у внутрішні справи України. Вірніше, свідчить про те, що її і державою не вважають: закон про мовну політику; закон про очищення влади; закон про освіту; законопроект про корінні народи. Якщо ці акти і не є бездоганими, уявіть, як би реагувала російська сторона на українську критику їх законодавства.

По-третє, в Інтернет-публікації Путіна відсутні конкретні докази низки звинувачень, а саме: «о принудительной смене идентичности»; про те, що «русских на Украине заставляют не только отречься от своих корней, от поколений предков, но и поверить в то, что Россия – их враг»; про «курс на насильственную ассимиляцию, на формирование этнически чистого украинского государства, агрессивно настроенного к России» [1].

Видається, що для переконливості всіх цих тверджень необхідні приклади того, як це все організовано: зречення росіян від своїх коренів, примушення повірити, що Росія – їх ворог, і так далі по тексту.

По-четверте, відсутні конкретні докази того, що «представители Украины раз за разом голосуют против резолюции Генеральной Ассамблеи ООН, осуждающей героизацию нацизма. Под охраной официальных властей проходят марши, факельные шествия в честь недобитых военных преступников из эсэсовских формирований» [1].

У наведеному фрагменті конкретизації також потребує конструкція «раз за разом», інформація про те, яким чином офіційна влада охороняє смо-

лоскипні процесії та й непогано б назвати імена тих воєнних злочинців.

Десята група аргументів стосується проєкту «анти-Росія», який засуджується вже відомими мовними засобами: прикметниками, що сполучаються з іменниками й конструкціями з розпливчатим значенням, безсуб'єктними висловленнями, узагальненнями. Так, розпливчаті значення прикметника «исторический» та іменника «выбор» схожі на ті, що звеличували духовний вибір князя Володимира, адже вони вжиті без пояснення суті вибору кримчан і севастопольців, а також позиції людей Південного Сходу:

Крымчане и севастопольцы сделали свой исторический выбор; а люди на Юго-Востоке мирно пытались отстаивать свою позицию [1].

До розглянутих вище одиниць дотична фраза «судя по всему», яка не може замінити надання конкретних фактів: «Судя по всему, и всё больше убеждаюсь в этом: Киеву Донбасс просто не нужен» [1].

Безсуб'єктні висловлення поширені в кількох фрагментах про події на Сході України. Так, у наведеному нижче висловлюванні не згадані ні ті, хто записував місцеве населення в сепаратисти й терористи, не вказано, де перебувають укладені списки, не згадані ті, хто погрожував етнічними чистками і воєнною силою:

Но их всех, включая детей, записали в сепаратисты и террористы. Стали грозить этническими чистками и применением военной силы [1].

Безсуб'єктність також притаманна опису стану українського суспільства загалом, що і не дивно, адже вже давно ніхто з російського керівництва і його пропагандистів не відвідує Україну. З наведеного нижче незрозуміло, хто створює атмосферу страху в країні, та чи й існує вона взагалі. Доказів також потребують твердження про агресивну риторику й потакання неназваним неонацистам:

Прежде всего – это создание в украинском обществе атмосферы страха, агрессивная риторика, потакание неонацистам, милитаризация страны [1].

Висновки, що завершують Інтернет-публікацію Путіна, намагаються обґрунтувати два концепти: АНТИ-РОСІЯ та ОДИН НАРОД.

Концепт АНТИ-РОСІЯ аргументується низкою безсуб'єктних тверджень, які не називають джерела протистояння, створюючи враження бездоказовості: «это разделение с Россией, вражда с ней», «нет места суверенной Украине, как и политическим силам, которые пытаются отстаивать её реальную независимость», «для многих на Украине проект «анти-Россия» просто неприемлем», «их запугивают, загоняют в подполье» [1].

У наведених твердженнях знову наштовхуємося на займенник «многие», неназвані політичні

сили, які намагаються відстоювати реальну незалежність, невідомих діячів, які залякують і загажують людей у підпілля.

Концепт ОДИН НАРОД утверджується через набір контекстуальних синонімів, які іменують різноманітні міждержавні зв'язки:

Убежден, что подлинная суверенность Украины возможна именно в партнёрстве с Россией. Наши духовные, человеческие, цивилизационные связи формировались столетиями, восходят к одним истокам, закалялись общими испытаниями, достижениями и победами. Наше родство передаётся из поколения в поколение. Оно – в сердцах, в памяти людей, живущих в современных России и Украине, в кровных узах, объединяющих миллионы наших семей. Вместе мы всегда были и будем многократно сильнее и успешнее. Ведь мы – один народ [1].

Зв'язки, названі в наведеному уривку, вибудовуються в послідовність, хоча незрозуміло, чи достатньо цих одиниць для реконструкції заявленого концепту: «партнёрство – духовные, человеческие, цивилизационные связи – родство, кровные узы = один народ».

Вживання у висновках подвійного заперечення імплікує наявність фонового концепту ПРО-УКРАЇНА: «И скажу одно: Россия никогда не была и не будет «анти-Украиной»» [1]. Без сумніву, його експлікація посилила б переконливість аналізованої публікації для українського читача, якому навряд чи приємно читати про анти-Україну, образ якої, напевно, владарює у кремлівських кабінетах. Тому і не знайшлося в аналізованій публікації місця про-Україні.

Кінцеве висловлювання «А какой быть Украине – решать её гражданам» натякає, що починається робота з місцевим населенням. Цікаво, яка.

Висновки і перспективи подальших розробок. Лінгвориторичне осмислення публікації Путіна про єдність росіян і українців дозволило виявити низку прийомів епохи післяправди, призначених для впливу на аудиторію. Найбільш поширені з них – безсуб'єктність, чи навішування ярликів, коли для створення враження масовості сумнівні антиросійські дії описуються без вказівки на конкретних виконавців. Інші поширені засоби переконання включають антитезу, оцінні й кількісні одиниці, прикметники-характеризатори («духовный», «грубый», «исторический»), займенники розпливчатої семантики («другие», «наш», «некоторые»), конструкції з нечітким значенням, які приховують відсутність конкретних фактів («раз за разом», «судя по всему», «целиком и полностью»). У контексті ідеї єдності, заявленої в назві, контрпродуктивним видається вживання історизмів, які понижують статус українців.

Багатократне згадування білорусів, яким не знайшлося місця в назві публікації, змушує шукати приховані смисли.

І останнє. У контексті ідеї єдності публікація, напевно, мала б більш сильний переконувальний потенціал, якби спиралася на концепти ПРО-РОСІЯ й ПРО-УКРАЇНА, адже семантика концепту АНТИ-РОСІЯ суперечить головній ідеї публікації.

Перспективи подальших розробок полягають у зіставленні варіантів статті Путіна російською й українською мовами, а також застосуванні лінгвориторичного інструментарію до аналізу праць інших політиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Путин В.В. Об историческом единстве русских и украинцев URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/66181> (дата обращения: 07.08.2021)
2. Getty J.A. Elements of Rhetoric: Exhibiting a Methodical Arrangement of All the Important Ideas of the Ancient and Modern Rhetorical Writers. Philadelphia : Nabu Press, 2010. 140 p.
3. Burke M. Rhetoric and Persuasion. The Cambridge Encyclopedia of the Language Sciences. Cambridge : Cambridge University Press, 2007, pp. 43–45.
4. Leith S. You Talkin' to me? London: Profiles Books, 2012. 296 p.
5. Tabakowska E. Rhetoric: “the most valuable gift of gods” or “the art of deception”? Texts and Minds. Papers in Cognitive Poetics and Rhetoric. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2012, pp. 273–286.
6. Aristotle. The Art of Rhetoric. London : Penguin Classic, 1991. 304 p.
7. Безменова Н.А. Очерки по теории и истории риторики. Москва : Наука, 1991. 215 с.
8. Бондалетов В.Б. Социальная лингвистика. Москва : Просвещение, 1987. 160 с.
9. Белодед И.К. Развитие языков социалистических наций СССР. *История советского языкознания. Некоторые аспекты общей теории языка*. Хрестоматия. Москва : Высшая школа, 1988. С. 152–155.
10. Владимир Святославович. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Владимир_Святославич (дата обращения: 07.08.2021)
11. Шанский Н.М., Иванов В.В., Шанская Т.В. Краткий этимологический словарь русского языка. Москва : Просвещение, 1971.

REFERENCES

1. Putin V.V. (2021). On historical unity of Russians and Ukrainians [Ob istoricheskom edinstve russkih i ukraintsev]. URL: <http://www.kremlin.ru/>

- events/president/news/66181 (last accessed: 7.08.2021) [in Russian].
2. Getty J.A. (2010). *Elements of Rhetoric: Exhibiting a Methodical Arrangement of All the Important Ideas of the Ancient and Modern Rhetorical Writers*. Philadelphia : Nabu Press.
 3. Burke M. (2007). *Rhetoric and Persuasion*. The Cambridge Encyclopedia of the Language Sciences. Cambridge : Cambridge University Press, pp. 43–45.
 4. Leith S. (2012). *You Talkin' to me?* London : Profiles Books.
 5. Tabakowska E. (2012). Rhetoric: “the most valuable gift of gods” or “the art of deception”? *Texts and Minds. Papers in Cognitive Poetics and Rhetoric*. Frankfurt am Main: Peter Lang, pp. 273–286.
 6. Aristotle (1991). *The Art of Rhetoric*. London : Penguin Classic.
 7. Bezmenova N.A. (1991). *Ocherki po teorii i istorii ritoriki* [Essays on theory and history of rhetoric]. Moskva: Nauka [in Russian].
 8. Bondaletov V.B. (1987). *Social'naya lingvistika* [Social linguistics]. Moskva : Prosveshchenie [in Russian].
 9. Beloded I.K. (1988). *Razvitie yazykov socialisticheskikh nacji SSSR*. [Development of the languages of the socialist nations of the USSR] *Istoriya sovetskogo yazykoznanija. Nekotorye aspekty obshchej teorii yazyka. Khrestomatiya*. Moskva : Vysshaya shkola, pp. 152–155 [in Russian].
 10. Vladimir Svyatoslavovich [Vladimir the Great]. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Владимир_Святославич (last accessed: 07.08.2021) [in Russian].
 11. Shanskij N.M., Ivanov V.V., Shanskaya T.V. (1971). *Kratkij etimologicheskij slovar' ruskogo yazyka* [Concise etymological dictionary of the Russian language]. Moskva : Prosveshchenie [in Russian].